

№ 21 (614)
Чэрвень 2016 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- **Ініцыятыва: створым музей
Алеся Адамовіча –**
стар. 2
- **Юбілей: Генрыху Далідовічу –
70 гадоў –**
стар. 3
- **Стагоддзі культуры: беларускія
святні ў Парыжы –**
стар. 4
- **Адметнасць: стараверы
на Шаркаўшчыне –**
стар. 5

Беларускія дзеці чытаюць беларускую класіку

Пра сацыяльна-культурную акцыю ў падтрымку роднай мовы чытайце на стар. 2

✓ 20 мая ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў адбылося ўрачыстае адкрыццё выстаўкі працаў і ўзнагароджванне пераможцаў Рэспубліканскага прафсаюзнага конкурсу творчасці працоўных калектываў «Новыя імёны Беларусі-2016». Свае працы прадставілі 70 фіналістаў абласных і гарадскіх этапаў конкурсу ў намінацыі «Выяўленчае і дэкаратыўна-ўжытковое мастацтва».

✓ 22 мая ў Беларускім дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту адбыўся «Мікольскі фэст». Свяціцель Мікалай – найбольш шанаваны ў народзе святы, пудатворац. У Беларусі яго лічаць адным з ахоўнікаў земляробства, таму да яго

ставяцца з асаблівай павагай. У гонар святога называлі вёскі і храмы, ладзілі прастоўныя святы з хрэсным ходам да крыніцаў, дзе святар асвячаў ваду, праводзілі кірмашы. Святкавалі «Мікольшчыну» некалькі разоў на год, 22 мая – «Міколу Вешняга».

Пад час фэсту адбыўся малебен у гонар святога Мікалая, канцэрт «Звіняць званы» пад кіраўніцтвам дырэктара Мінскай школы званароў Багдана Бязозкіна, можна было пабачыць выстаўку «Абраз святога Мікалая Цудатворца ў народнай культуры», даведка пра абрад «Мікольская свеча». Таксама ў музеі прайшоў Мікольскі кірмаш, а кожны наведнік скансэна мог паспрабаваць сябе ў якасці званара.

На тым тыдні...

✓ 25 мая ў галерэі «Лабірынт» Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі прайшоў літаратурны вечар да 80-годдзя пісьменніка, публіцыста, грамадскага дзеяча Васіля Якавенкі «Узыходжанне: Асоба. Гісторыя. Сучаснасць».

✓ 26 мая ў Прэзідэнцкай бібліятэцы адбылося адкрыццё выстаўкі і прэзентацыя фотаальбома «Зачараваны Беларусь» Уладзіслава Цыдзіка, намесніка старшыні Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па аграрнай палітыцы. У фотаальбоме не проста сабраныя прыгожыя здымкі, яны дапоўненыя вершамі беларускіх паэтаў. Фотамастак У. Цыдзік захапляецца прыгажосцю беларускай зямлі, яе гістарычнымі каштоўнасцямі і сучаснай архітэктурай.

✓ 26 мая ў межах фестывалю «Памежжа» ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» адкрылася выстаўка «Мітрапаліт Антоній Суражскі. Жыццё для мяне – Хрыстос». На наступны дзень адбылася прэзентацыя беларускага перакладу кнігі А. Суражскага «Як навучыцца малітве», 28 мая – прэзентацыя кнігі А. Філоненкі «Мітрапаліт Антоній Суражскі. Жыццё для мяне – Хрыстос».

А. Суражскі – манах з асяродку расійскіх эмігрантаў, які больш за паўстагоддзя служыў біскупам у Лондане. Для Заходняй Еўропы ён быў яркім сведкам глыбіні і прыгажосці праваслаўнага хрысціянства, а ў Савецкім Саюзе – свабодным голасам Царквы. Асноўная задумка выстаўкі ў тым, каб паказаць шлях мітрапаліта Антонія як гісторыю паваротных сустрэчаў у яго жыцці, прапанаваўшы глядачу зірнуць праз гэтую прызму на лёс кожнага чалавека.

✓ 27 мая ва ўнутраным дварыку Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь адбыўся афіцыйны запуск культурна-адукацыйнага праекта «Шляхецкая спадчына Беларусі».

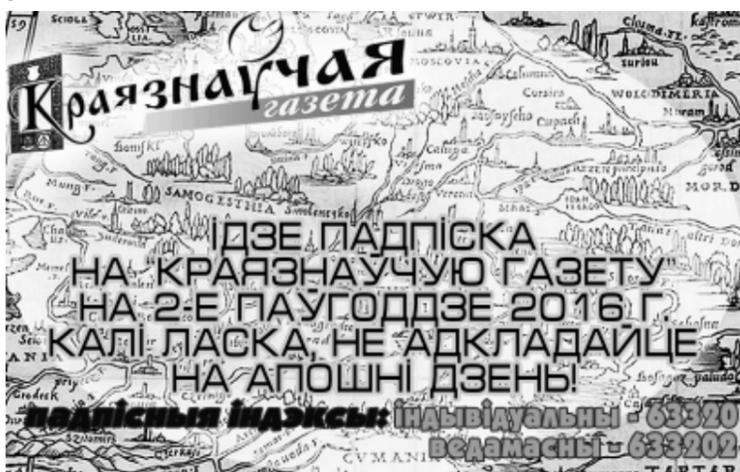
Зусім нядаўна, літаральна некалькі гадоў таму, тэма шляхты і старадаўняй шляхецкай культуры здавалася сярэднестатыстычнаму беларусу дзіўнай, чужой, незразумелай і нават крыху небяспечнай, афарбаванай у колеры палітычных супрацьстаянняў мінулых эпох. Але ж мінула зусім няшмат часу, і вывелі ў шляхецкім стылі, карпаратывы са старадаўнімі забавамі, школьнымі экскурсійнымі праграмамі ў шляхецкіх танах робяцца ўсё больш папулярнымі па ўсёй краіне.

Пад час імпрэзы можна было ўбачыць мініпрэзентацыі розных зрэзаў старадаўняй шляхецкай культуры Беларусі – музыка, танец, традыцыйны шляхецкі строй, шляхецкая збраёвая культура і інш. Выступалі тэатр танца «Фламея», гурт сярэднявечнай музыкі «Літы Талер», квартэт «Акварэль», для глядачоў ладзіліся традыцыйныя шляхецкія гульні, ішоў мініспектакль «Шляхта ў Карчме».

✓ 27 мая ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» ў межах Міжнароднага тыдня мастацкай адукацыі ЮНЕСКА адкрылася справязданная выстаўка твораў навучэнцаў дзіцячых школаў мастацтва г. Мінска «Палітра талентаў».

✓ 28 мая адміністрацыя Маскоўскага раёна Мінска і Беларускі дзяржаўны музей народнай архітэктуры і побыту зладзілі фальклорнае свята «Край беларускі, край самабытны...», якое адбылося на тэрыторыі музея.

Пад час імпрэзы можна было паўдзельнічаць у забавах і гульнях, майстар-класах па выцінанцы і пляценні паясоў, убачыць выстаўку дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва ўдзельнікаў раённага тура фестывалю народнай творчасці «Сюзор'е».

Ваенныя творы чытаюць уголас...

Гродзенская абласная навуковая бібліятэка імя Я.Ф. Карскага распачала сёлета акцыю «Чытаем разам», мэтай якой – папулярызацыя кніг беларускіх аўтараў. Адною з умоваў акцыі быў удзел прадстаўнікоў мясцовай улады, устаноў, арганізацыяў і вядомых людзей рэгіёна. Чарговае мерапрыемства акцыі было прымеркаванае да Дня Перамогі, гэтым разам чыталіся творы ваеннай тэматыкі на беларускай мове.

Да акцыі далучылася і Астравецкая раённая бібліятэка. На мерапрыемства супрацоўнікі бібліятэкі запрасілі заслужанага работніка культуры Беларусі, дэпутата раённага Савета дэпутатаў Дануту Блашкевіч, галоўнага спецыяліста аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Наталлю Сунэлік, загадчыцу дзіцячай бібліятэкі Таццяну Гірдей, спецыяліста аддзела адукацыі, спорту і турызму Людмілу Трусевіч. Таксама ўдзельнічалі ў імпрэзе вучні 9 «А» класа СШ № 2 і 7 «А» класа СШ № 1.

Госці паглядзелі мультымедычную прэзентацыю «Тэма вайны на старонках літаратуры», пазнаёміліся з творами, што былі прадстаўленыя на кніжнай выстаўцы «Старонкі мужнасці і гераізму», зачыталі ўрывкі з кніг і вершы беларускіх аўтараў, прысвечаныя вайне.

Н. Сунэлік душэўна прачытала ўрывак з твора Васіля Быкава «Жураўліны крык». Верш Пімена Панчанкі «Дзеці вайны» пранікнёна данесла да слухачоў Л. Трусевіч. Урывак з кнігі Святланы Алексіевіч «У вайны не жаночае аблічча» з вуснаў Т. Гірдей, чые бацькі са зброяй у руках змагаліся з ворагам, гучаў шчыmlіва і кранальна. Урачыста і эмацыйна прачытала верш Мар'яна Дуксы «Дзень Перамогі» Д. Блашкевіч.

Потым вядучыя перадалі слова аўдыторыі. Школьнікі і бібліятэкары чыталі разам творы аб вайне. Свае ўласныя вершы прачытала жыхарка Астравца Н. Зубенка, якая перажыла вайну. Мы ж запрашаем жыхароў Астравеччыны далучыцца да акцыі «Чытаем разам», якая будзе працягвацца.

Ганна КЕРЭЛЬ,
бібліятэкар аддзела бібліятэчнага маркетынгу
Астравецкай раённай бібліятэкі

Беларускі фонд культуры і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» выказваюць шчырыя спачуванні родным і блізім з прычыны смерці былой старшыні Дабраахвотнага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры САУЧАНКІ Галіны Аляксееўны.

Ініцыятыва

Улады Бабруйскага раёна адкрылі дабрачынны рахунак на стварэнне музея Алеся Адамовіча на радзіме пісьменніка ў вёсцы Глушы.

Музей плануецца размясціць у доме, дзе да вайны была аптэка, у якой працавала маці А. Адамовіча. У гады вайны драўляная хата была явчнай кватэрай партызанаў. Будынак 1930-х гг. мае патрэбу ў грунтоўнай рэканструкцыі.

Плануецца, што гэта будзе не толькі музей, прысвечаны пісьменніку, – у экспазіцыі будуць паказаныя і яго літаратурныя героі, прататыпамі якіх былі жыхары Глушы. Такім чынам, музей А. Адамовіча стане таксама музеем ваеннага летапісу тых мясцінаў.

Рэквізіты для пералічэння сродкаў:

Сродкі для музея ў Глушы

Аддзел ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Бабруйскага райвыканкама. Разліковы рахунак 3642129272326 у філіяле 703 ААТ «ААБ «Беларусбанк»»,

код 706, Бабруйск, УНП 701226324; з пазнакаю: «Для вырабу праектна-каштраванай дакументацыі і рэканструкцыі будынка ў г.п. Глушы пад музей А. Адамовіча».

З velcom па-беларуску

Да ініцыятывы літаратурных музеяў па правядзенні сацыяльна-культурных акцыяў у падтрымку роднай мовы («Дыктоўкі па-беларуску», «Чытаем па-беларуску», «Міжнародны дзень чытання «Сымона-музыкі»») далучыўся буйны апэратар сеткі мабільнай сувязі velcom. Пры яго падтрымцы летась распрацаваны сацыяльны адукацыйны праект «Чытаем па-беларуску з velcom», які быў распачаты ў трох дзясятках сталічных школ, дзе па спецыяльна распрацаванай праграме вучні атрымалі дадатковыя веды па роднай мове, літаратуры і культуры.

У маі 2016 г. у акцыі прынялі ўдзел малодшыя школьнікі 26 школ Гомельшчыны, а на завяршэнне першага навучальнага года 28 мая ў Мінску праведзены адкрыты ўрок у скверы Янкі Купалы.

Мерапрыемства сабрала каля сотні ўдзельнікаў: вучняў малодшых класаў, іх настаўнікаў і бацькоў, а таксама дзіцячых пісьменнікаў – настаўнікаў праекта Раісу Баравікову, Уладзіміра Ліпскага, Алену Масла, Таццяну Сівец. Урок быў прысвечаны творчасці сёлетніх юбіляраў: Максіма Багдановіча, Цёткі, Кандрата Крапівы, Змітрака

Бядулі, Івана Шамякіна, Івана Мележа. Адмыслова да акцыі мінскай бібліятэкай імя Янкі Купалы была падрыхтаваная кніжная выстаўка іх твораў, а таксама выданняў для дзяцей сучасных беларускіх аўтараў. У якасці вядучага адкрытага ўрока выступіў журналіст Белтэлерадыёкампаніі Яўген Перлін. Перад помнікам Песняру ў выкананні вучняў і дарослых прагучалі вершы Янкі Купалы, урывкі з твораў і нават інсцэніроўкі вершаў літаратараў-юбіляраў.

Працяг праекта запланаваны на верасень, калі ўрокі акцыі пройдуць у школах Брэста і Брэсцкай вобласці. Але

нішто не перашкаджае далучацца да яе ўсім ахвочым і прывесці летнія вакацыі разам з кнігай на роднай мове.

Было б добра, каб гэты станоўчы ініцыятыва атрымала больш шырокі працяг. Напрыклад, каб супрацоўнікі velcom самі пачалі размаўляць па-беларуску, прадаставілі абанентам праграмае забеспячэнне на беларускай мове, да справы далучыліся б і апэратары іншых мабільных сетак і прапанавалі кліентам акцыі «Размаўляй па-беларуску разам з МТС, life:)...»

**Наш кар.
Фота Наталі КУПРЭВІЧ**

Наша віншаванне

З-пад пушчы, з Амшарка

1 чэрвеня адзначыў 70-годдзе выбітна беларускі пісьменнік **Генрых ДАЛІДОВІЧ**. Нарадзіўся ён на Стаўбцоўшчыне, непадалёк радзімы Якуба Коласа і пры Налібоцкай пушчы, якую мясцовыя называюць Налібацкай. 15 гадоў жыў на хутары Амшарок, блізу сённяшняй вёскі Янковічы. Тое дапамагло змалку спасцігаць палі, сенажаці і лес Налібацкай пушчы, жыццё хутаранцаў і вяскоўцаў, па-свойму суадносіць усвядомленае з іншым светам – спачатку блізім, а потым і з вялікім, з іншымі землямі. Нездарма адна з апошніх кніг называецца «Сярод лесу, сярод поля: апавяданне-імправізацыя, лісткі запісных кніжак».

У 1963 г. Генрых Вацлававіч скончыў Дзераўнянскую дзесяцігодку, адвучыўся на філфаку Белдзяржуніверсітэта, а з 1968 па 1973 г. настаўнічаў на Барысаўшчыне. Далей – праца ў Мінску: у адзеле прозы часопіса «Польмя», намеснік галоўнага рэдактара і галоўны рэдактар часопіса «Малодосць».

Юбіляр вядомы як выдатны празаік, аўтар твораў не толькі пра жыццё і побыт сваіх землякоў, сучаснікаў, але і як аўтар гістарычных твораў. Кнігі апавяданняў і аповесцяў «Цяпло на першацвет», «Маладыя гады», «На новы парог», «Жар кахання» ды іншыя прысвечаны дзіцячым хутарска-вясковым уражаням, побыту і турботам вяскоўцаў і гараджанаў, настаўніцкай працы, апяваюць светлыя чалавечыя пачуцці, каханне. Г. Далідовіч – аўтар трылогіі «Гаспадар-камень», «Пабуджаныя», «Свой дом» (у якой асэнсаваў перыпетыі ўтварэння беларускай дзяржаўнасці ў 1917 – 1919 гг.), раманаў «Заходнікі» (заходне-беларуская рэчаіснасць 1940 – 1950 гг.), «Кліч роднага звона» (пра станаўленне ў сярэдзіне XIII ст. Вялікага Княства Літоўскага са сталіцай у Навагародку), літаратурна-гістарычнага эсэ «БНР. БССР» і інш. Генрых Вацлававіч уганараваны Літаратурнай прэміяй імя І. Мележа (1987 г.) і Дзяржаў-

най прэміяй Беларусі імя Якуба Коласа (1996 г., за раман «Заходнікі»).

Тыя, хто ведае Г. Далідовіча, адзначаюць ягоную прыязнасць да моладзі, імкненне дапамагчы, падтрымаць на пачатку творчага шляху. Тым больш, праца ў часопісе «Малодосць» ды ў камісіі па прыёме ў Саюз пісьменнікаў Беларусі спрыяла таму. Не без ягонага зацікаўлення ўдзелу выйшлі дзясяткі першых кніг маладых аўтараў (а для некага – гэта стаўся адзіным друкаваным зборнікам) у серыі «Бібліятэчка часопіса «Малодосць», заснаванай у 1988 г. І цытуюць удзячныя праязікі ды паэты, вучні, калегі і наступнікі Генрыха Далідовіча песню на словы Ігара Нікалаева:

*Свірель в моём звучала голосе,
Несла любовь измученным сердцам.
Но, видно, в том и Божий промысел,
Чтоб всё отдать ученикам.*

Для супрацоўнікаў Беларускага фонду культуры і «Краязнаўчай газеты», для краязнаўцаў краіны Генрых Вацлававіч таксама – адзін з стваральнікаў «Краязнаўчай газеты». З 2003 г. ён быў намеснікам галоўнага рэдактара нашага выдання. І тут станаўся Настаўнікам ды Калегам для многіх наступных мінчушчыны роднага краю, адкрывальнікаў таямніцаў Радзімы.

Цяпер пісьменнік працуе над творами «Рурыкавічы і Рагвалодавічы», якому даў падзаглавак «Раман у апавяданнях з прадмовой і пасляслоўямі». Аўтар імкнецца прасачыць лёсы нашчадкаў першых беларускіх князёў. Урыўкі з твора друкаваліся ў часопісе «Дзеяслоў». Мае і даўнюю мару, якую выказвае так: «Генрых Сянкевіч напісаў раман пра Грунвальдскую бітву, дзе паказаў погляд на яе поль-

скай гістарыяграфіі. Генрых Далідовіч павінен напісаць раман – беларускую версію тых падзеяў». Памагай Божа!

*Калегі-супрацоўнікі
«Краязнаўчай газеты»*

*На фота: пад час першай сустрэчы
«Краязнаўчай газеты» з чытачамі
ва ўніверсітэце культуры: Г. Далідовіч,
В. Хурсік, У. Гілен (2003 г.)*

Выканкам і супрацоўнікі ГА «Беларускі фонд культуры», супрацоўнікі рэдакцыі «Краязнаўчай газеты» шчыра віншуюць Генрыха Вацлававіча з пажаннаю вехою ў жыцці. Зычым здароўя, моцы, плёну і творчага натхнення! Няхай задумваюцца і пішуцца творы, няхай спаўняюцца мары!

Як вядома, 18 мая ва ўсім свеце адзначаецца Дзень музею. З 1997 года ў Берліне да гэтага дня была прымеркаваная акцыя «Ноч музеяў», якую хутка падхапілі музеі іншых краінаў. Цягам апошніх гадоў акцыя стала папулярнай і ў Беларусі, штогод да яе далучаюцца ўсё новыя ўдзельнікі. Прапануем вам інфармацыю аб тым, як сёлета прайшлі беларускія музейныя дні і ночы.

• 18 мая ў Музеі кнігі **Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі** адбыліся незвычайныя ўрокі для школьнікаў пад дэвізам «Хто ходзіць ранкам у музей, той робіць вельмі мудра!», прымеркаваныя да Міжнароднага дня музеяў. У святочнай праграме стала цэнтральнай постаць беларускага першадрукара і асветніка Францыска Скарыны. Дзеці

маглі паўдзельнічаць у выстаўцы-конкурсе на арыгінальную размалёўку «Размалюй Францыска Скарыну», у конкурсе па складванні пазлаў «Складзі Францыска Скарыну», пазнаёміцца з аўтарам кнігі «Францыск Скарына: чалавек-энцыклапедыя» Алесем Сушам і падпісаць паштоўкі з выявай першадрукара знаёмым і сябрам з усяго свету.

• Тады ж **Музей гісторыі горада Мінска** прапанаваў наведнікам паглыбіць свае веды ў гісторыю экспанатаў музея. Адрозна ў чатырох філіялах музея адначасова адбыліся адукацыйныя прэзентацыі чатырох музейных экспанатаў.

• У **Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага** 21 мая прайшла «Скульптурная ноч». Цэнтральнай падзеяй імпрэзы стала прэзентацыя праекта

трохмернага мастацтва «Год скульптуры». Больш за пяць дзясят беларускіх скульптараў прадставілі свае творы ў выставачнай зале і на пляцоўцы пад адкрытым небам. Цягам усёй начы працавалі творчыя майстэрні і праходзілі майстар-класы, можна было згуляць у «Мора хвалюецца раз...» ды іншыя «скульптурныя» гульні.

• **Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа** далучыўся да акцыі з праграмай «Святло ў акне». Пры жыцці Якуба Коласа дзверы яго дома заўсёды былі гасцінна расчыненыя для ўсіх добрых людзей. А калі на зямлю апускалася ноч, увакне кабінета загаралася святло. Гараджане ведалі, што насту-

паў самы адказны час для пісьменніка, і не турбавалі яго.

Наведнікаў музея чакала гульня-квэст «Мінскія адрасы Якуба Коласа», выстаўка старадрукаў з асабістай бібліятэкі творцы, выступленне музычных гуртоў «Markuts Band», «Recha», «Re 1ikt», «Hurta». Для дзяцей ладзілася свята «Вось што, дзеткі, мае краскі...».

• **Літаратурны музей Пётруся Броўкі** той жа ноччу прапанаваў далучыцца да акцыі #БудзьПётрусём, пра якую мы распавядалі падрабязней у адным з мінулых нумароў газеты. Таксама госці музея маглі паслухаць лекцыю спецыяліста па метадах машынага навучання Сяргея Маркава (Масква) «Ці марыць штучны інтэлект пра Нобелеў-

скую прэмію па літаратуры», паўдзельнічаць у І гарадскім турніры па наборы на друкарках і ў чытацкім марафоне «Броўка non-stop» ды інш.

• У **Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь** працавалі два інтэрактыўныя праекты: выстаўка 3D карцінаў «Ілюзориум» і экспазіцыя прыбораў і прыладаў «Экспериментус», якія можна і трэба было мацаць рукамі. У дварыку музея быў прадстаўлены арт-праект Марыны Бацковай «Сула. Неперарванае» пра народнае свята «Пахаванне стралы».

• У **Музеі прыроды і экологіі** ладзілі квэст «Птушкі каля пушкі», атракцыён «Скрыня загадак прыроды», таксама можна было наведаць фітбар, зрабіць эка-тату ды інш.

• У **Музеі гісторыі беларускага кіно** ноч музеяў прайшла пад знакам Моды. Госці мелі магчымасць наведаць Міжнародную выстаўку ўнікальных упрыгожанняў, аксесуараў і адзення ручной працы ад майстроў Беларусі, Расіі, Украіны, Літвы і ЗША «Фарбы душы-2016».

• А даведацца пра сакрэты тэатральнай грымёркі, паглядзець відэазапіс спектакля «Паўлінка» маглі наведнікі **Музея тэатральнай і музычнай культуры**.

*Паводле інфармацыі арганізатараў
Фота Наталі КУПРЭВІЧ
з музея Якуба Коласа*

Майстар-клас па вырабе паштовак

Стагоддзі Беларускай Культуры

Месца з 2016-га

Беларускія святыні ўшанаваныя ў Парыжы

Анатоль Бутэвіч, Святлана Сурава, справа — Галіна Івучь

Так, гэта сапраўды мела месца. 19 і 20 мая ў рамках Дзён беларускай культуры ў

Францыі адбыліся мерапрыемствы, прысвечаныя шанаваным не толькі ў Беларусі

хрысціянскім святыням — цудатворным абразам Божай Маці Жыровіцкай і Божай Маці Будслаўскай. Арганізатарамі выступілі Культурны цэнтр Беларусі ў Францыі, беларускае пасольства і пастаяннае прадстаўніцтва Беларусі пры ЮНЕСКА. Для ўдзелу ў гэтых мерапрыемствах з Мінска прыехалі аўтар гэтых радкоў і супрацоўніца Інстытута культуры Беларусі Галіна Івучь.

Галоўнымі прычынамі для ўшанавання абразоў паслужылі наступныя абставіны. Як вядома, 20 мая ў Беларусі шырока адзначаецца дзень абраза Жыровіцкай Божай Маці. А Будслаўскі фест, які штогод праводзіцца ў нашай краіне з нагоды паломніцтва да абраза Будслаўскай Божай Маці, Міністэрствам культуры краіны намінаваны для ўключэння ў Спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны ЮНЕСКА.

Першая сустрэча з прыхільнікамі беларускай культуры прайшла ў вялікай кнігарні Парыжа «Глобус», дзе прадаецца выключна рускамоўная літаратура (дарэчы, там ёсць кнігі і беларускіх аўтараў). А назаўтра шматлюднае спат-

канне з гасцямі, супрацоўнікамі пасольства і культурнага цэнтра адбылося ў Парыжскім праваслаўным кафедральным саборы Трох Свяціцеляў.

Акрамя расказаў пра шанаваныя беларускія святыні, пра іх гісторыю, гісторыю беларускіх зямель, пра традыцыйную для беларусаў міжрэлігійную і міжканфесійную згоду і талерантнасць, пра беларуска-французскія культурныя сувязі, быў паказаны фільм пра Будслаўскі абраз Божай Маці.

Удзельнікам сустрэчы перададзенае прывітанне Мітрапаліта Мінскага і Заслаўскага Паўла, Патрыярша Экзарха ўсяе Беларусі, а таксама епіскапа Нестара, які ўзначальвае Корсунскую епархію Маскоўскага патрыярхата, што ахоплівае тэрыторыі Францыі, Швейцарыі, Іспаніі і Партугаліі. У саборы адбыўся таксама спецыяльны малебен у гонар Жыровіцкай Божай Маці.

Кафедральнаму праваслаўнаму сабору Трох Свяціцеляў перададзены спісы абразоў Божай Маці Жыровіцкай і Божай Маці Будслаўскай, а Культурнаму цэнтру Беларусі ў Францыі — падборка літаратуры і інфармацыйных матэрыялаў пра нашу краіну.

Пасол Беларусі ў Францыі і Пастаянны прадстаўнік пры ЮНЕСКА Павел Латушка зазначыў, што гэта не першае і

не апошняе такога кшталту мерапрыемства. Так, сапраўды супрацоўнікі пасольства настойліва працуюць над пашырэннем разнастайных кантактаў у сферы культуры, адкрываюць новыя месцы ў Парыжы і Францыі, звязаныя з імёнамі выбітных беларусаў, арганізуюць гастролі нашых тэатраў і выканаўцаў, ладзяць удзел у выстаўках беларускіх мастакоў. Адным словам, робяць усё, каб пра беларусаў, іх гісторыю і сённяшні дзень ведалі не толькі ў Парыжы, але і па ўсёй Францыі, каб французы зразумелі, што Беларусь гістарычна была і застаецца краінай міжрэлігійнай і міжканфесійнай згоды.

Удзельнікі сустрэчы былі прайнфармаваныя, што па ініцыятыве Беларускага фонду культуры і Беларускага камітэта Міжнароднай Рады па помніках і мясцінах (ІКАМОС), падтрыманай Нацыянальнай камісіяй Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА, праводзіцца рэспубліканская акцыя «Адноўім Будслаўскую святыню разам!», у ходзе якой арганізаваны збор сродкаў на рэстаўрацыю адзінага ў Беларусі Нацыянальнага санктуарыя Маці Божай Будслаўскай. З мэтай падтрымкі акцыі Культурны цэнтр Беларусі ў Францыі зрабіў свой грашовы ўнёсак.

Анатоль БУТЭВІЧ
Фота аўтара

Адноўім Будслаўскі касцёл разам!

Нагадаем нашым чытачам, што летась Беларускі фонд культуры распачаў акцыю па зборы сродкаў на рэстаўрацыю Будслаўскага касцёла бернардзінцаў. Дапамогі патрабуюць алтар XVII ст. у капліцы Святой Варвары, арыгінальны орган XVIII ст. і фрэскі Казіміра Анташэўскага. Таксама ў планах стварэнне адпаведнай інфраструктуры і ўмоваў для пілігрымаў і экскурсійных групаў. Гэтую ініцыятыву Беларускі фонд культуры ажыццявіў сумесна з Беларускім камітэтам Міжнароднай Рады па помніках і мясцінах (ІКАМОС). Сёлета акцыя працягнецца. Перад трансляцыяй нядзельнай імшы па Беларускім радыё будзе гучаць такая абвестка:

«Працягваецца рэспубліканская акцыя «Адноўім Будслаўскі касцёл разам!» Вядзецца збор сродкаў на рэстаўрацыю адзінага ў Беларусі Нацыянальнага санктуарыя Маці Божай Будслаўскай. Свой уклад у гэтую справу вы можаце зрабіць непасрэдна ў архкатэдры імя Найсвяцейшай Панны Марыі ў Мінску, у касцёле Святога Сымона і Святой Алёны ў Мінску, у кафедральным касцёле Унебаўзяцця Найсвяцейшай Панны Марыі ў Пінску, у Будслаўскім касцёле Унебаўзяцця Найсвяцейшай Панны Марыі, а таксама пералічэннем сродкаў на добрачынны рахунак, адкрыты пры Беларускім фондзе культуры ў Белінвестбанку. Імёны ахвяравальнікаў і назвы арганізацыяў будуць ушанаваныя на памятнай дошцы ў Будслаўскім касцёле».

Падаем рэквізіты для ахвяравання ў беларускіх рублях:

№ 3135741330025, г. Мінск, ОАО «Белінвестбанк», РБ. Дирекция по г. Минску и Минской области, код 739, Мінск, ул. Коллекторная, 11. БИК 153100739, УНП 100081886, ОКПО 37449864; с пометкой «На реставрацию Будславского костёла»; тел. бухг. (+ 375 017) 283 28 24.

Назвы арганізацыяў і імёны ахвярадаўцаў будуць не толькі ўвекавечаныя ў Будслаўскім касцёле, але і надрукаваныя ў «Краязнаўчай газеце».

Служба ў кафедральным саборы Трох Свяціцеляў

У нашай мясцовасці, на Шаркаўшчыне, жывуць вернікі розных канфесіяў. У асноўным гэта праваслаўныя і католікі, але ёсць і іншыя, напрыклад, стараверы, пра якіх хочацца расказаць больш падрабязна.

Лад жыцця

Стараверы амаль не адрозніваюцца ад іншых жыхароў, хіба што толькі моваю, а мужчыны яшчэ і знешнім выглядам – людзі больш сталага веку носяць бараду. Тлумачаць гэта тым, што ў іншы свет трэба адыходзіць абавязкова з барадою, вось яны загадзя яе і гадуюць.

Я ў дзяцінстве гуляла з дзецьмі з сем'яў старавераў, або маскалёў, якія жылі побач. Памятаю, як мне хацелася імітаваць іх мову. Яны і да гэтага часу прытрымліваюцца традыцыйнага ладу жыцця і быту, дружныя і працавітыя, набожныя, жонка ва ўсім падпарадкоўваецца мужу, для іх непрымальныя спіртныя напоі. У вёсцы казалі, што маскалі ўсе радны паміж сабою. Дзеці вясцоўцаў вучыліся ўсе разам, і я памятаю дзвюх аднакласнікаў Янафу і Генавефу з аддаленай вёскі Яцкаўшчына. Калі каторая з іх адказвала ўрок каля дошкі, то мы сядзелі, раскрыўшы раты, і слухалі не ўрок, а іх цікавую, непадобную на нашу гаворку.

Жылі стараверы ў вёсках і на хутарах. Найбольшыя групы пражывалі ў нашай вобласці ў сярэдзіне XIX стагоддзя. Дзякуючы кампактнаму рассяленню, яны прытрымліваліся сваіх звычак. Яшчэ з XVII стагоддзя стараверы-раскольнікі захоўвалі ў поўнай недатыкальнасці сваю мову, звычкі, лад жыцця, песні, адзенне.

Да прыкладу, мужчыны насілі доўгія кафтаны, кашулі-касавароткі на выпуску, шырокія штаны, боты з высокімі халявамі. Жанчыны хадзілі ў сарафанах, дзяўчаты – у блузках і спадніцах. Звычайна так апраналіся людзі старэйшага ўзросту, а моладзь старалася не вылучацца сярод астатніх вясцоўцаў. А вось выходзіць замуж ці жаніцца трэба было толькі з людзьмі сваёй веры. На гэтым настойвалі бацькі, але былі і выключэнні, бо жыццё ёсць жыццё. Запомніўся мне адзін выпадак, хаця, калі ён здарыўся, я была яшчэ зусім маленькай.

Жыла ў вёсцы Лазоўка разам з бацькамі і малодшымі сёстрамі прыгожая дзяўчына Поля Смерцева. Працавала яна ў калгасе палюдама, была звеннявой палёне, што лічылася вельмі адказным і ганаровым. Вечарамі на танцах у клубе Поля была ў цэнтры ўвагі і

Царкоўнае краязнаўства

Стараверы на Шаркаўшчыне

хлопцаў, і дзяўчатаў: добра спявала і лёгка танцавала. Захаўся ў яе хлопец Міша з суседняй вёскі Сасноўка, ён быў праваслаўным. Такое шчырае было паміж імі каханне! Але калі бацькі Полі даведліся пра статусні дачкі з хлопцам іншае веры, то вырашылі катэгарычна:

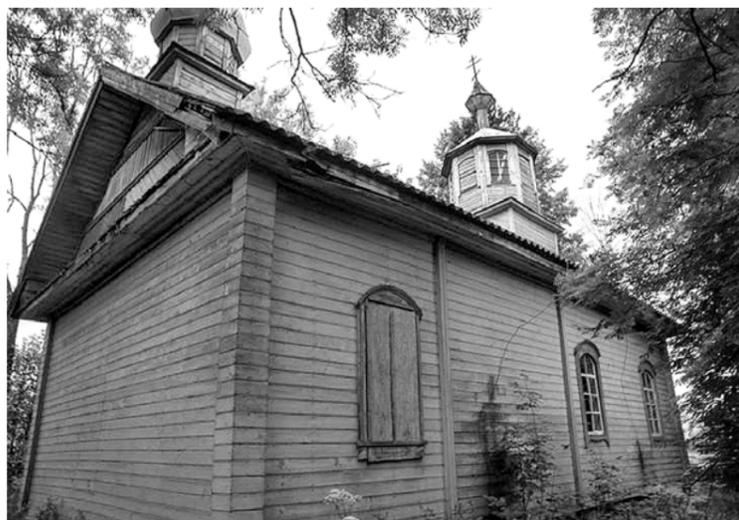
– Не быць такому, каб у нашай сям'і з'явіўся паляк! (Палякамі звалі ўсіх тых, хто быў іншае веры.)

«Ён або ніхто!» – вырашыла дзяўчына і ўдумала страшнае. Уначы, калі бацькі ляглі спаць, Паліна доўга ляжала і абдумвала тое, што хацела зрабіць. Потым у цемры на дыбачках падышла да шафы, узяла загадзя падрыхтаваную бутэчку з воцатам...

Хавалі дзяўчыну ў белым саване, як прынята ў маскалёў. Як ні хацелі сёстры апрануць нябожчыцу ў шлюбнае адзенне, бацькі не дазволілі. Праводзіла Полю ўся моладзь калгаса.

Цэрквы старавераў

Цяпер у Беларусі існуе стараверскае Старажытна-праваслаўнае рэлігійнае аб'яднанне, куды ўваходзяць 27 абшчынаў паморскага толку і 10 стараверскіх абшчынаў розных толкаў, якія дзейнічаюць аўтаномна.

Стараверская царква ў Германавічах (2015 г.)

Сто з лішнім гадоў давалася чакаць стараверам поўцама, пакуль знайшоўся ўладка, які згадзіўся аднавіць стараверскую іерархію. Дарэчы, кіраўнік іерархіі да гэтага часу жыве ў Маскве як архіепіскап Маскоўскі і ўсяе Русі.

У нашым раёне стараверскія цэрквы, ці маленьныя, былі ў вёсцы Варонка, мястэчку Германавічы і ў райцэнтры. Цяпер ў Варонцы вернікі збіраюцца час ад часу, бо няма прапаведніка (бацюшкі). У Германавічах

будынак маленнай даўно на замку. Вернікі старэйшага ўзросту, больш набожныя, чым моладзь, па вялікіх святах з'язджаюцца ў райцэнтр, у Ракаўска-Шаркаўшчынскую Свята-Успенскую царкву.

Раненька, як толькі ўздыдзе сонца, чуваць, як адбі-

школе, то, ідучы раніцай у школу, арыентавалася на вежу маленнай.

Аднак у часы рэлігійных ганенняў савецкая ўлада вырашыла па-свойму правіцца са стараверскай царквой, якая знаходзілася каля самай дарогі на Браслаў. Маленная калола вочы нявернікам, і ў 1976 годзе нехта кінуў на будынак запалку. Тады ў царкве згарэла ўся маёмасць.

Узнікла пытанне: што рабіць далей? Дзе і як маліцца Богу? Сава Грыгор'еў, будаўнік па спецыяльнасці, прапанаваў пабудаваць новую царкву. Афіцыйна Канстучыя СССР не забаранялася ўзводзіць культуры збудаванні, але дазвол гэты быў толькі на паперы. Вернікі ездзілі з просьбамі ў Браслаў, Віцебск, Маскву. Урэшце з Віцебска прыехала спецыяльная камісія, якая выдзеліла пад царкву месца далёка ад цэнтральнай дарогі.

Як прыгадваў Цімафей Грыгор'еў, прыхаджане паабяцалі сабраць грошы на будаўніцтва з умовай, што сродкамі будзе распараджацца толькі Сава Фёдаравіч. У вёсцы Аўдзейчыкі купілі і перавезлі зруб. Кожны жыхар дапамагаў чым мог. Напрыклад, Піліп Спірыдонаў прывёз тры тоны цэменту. Восіп Паўлаў аддаў свае запасы ДВП для абшыўкі сценаў і столі. Людзі прывозілі камяні, цэглу, бярвенне, дошкі. Фёдар Грыгор'еў з Даўгаўпілса даставіў белую сілікатную цэглу. Матэрыялы,

якіх не хапала, куплялі за сабраныя грошы, наймалі цесляроў. Складаліся спісы, хто колькі дзён адпрацаваў на будаўніцтве, колькі ўнёс грошай, вёўся ўлік выдаткаў. Дзякуючы такой супольнай працы царква была пабудаваная за 78 дзён. 19 снежня 1977 года адбылася першая служба. На свята Успення царкву асвяцілі, дзейнічае яна і сёння.

Са смуткам пішу, што святыню двойчы абкрадалі – у 1993 і 1997 гадах, вынеслі 40 абразоў і бронзавыя крыжы. Нічога з крадзенага не ўдалося вярнуць, а тое, што засталася, для злодзеяў каштоўнасці не ўяўляе. У 2002 годзе ў царкве зрабілі рамонт, правялі сігналацыю, паставілі крата на вокны.

У маленнай бывае да 180 прыхаджанаў. Доўгі час, амаль да самай смерці, настацелем быў Ц. Грыгор'еў. Цяпер бацюшкі змяняюцца. Пэўны час праводзіў малебен, але не быў зацверджан Васіль Еўдакімаў. Цяпер службу вядзе Яфім Міхайлаў.

Стараверства старое і новае

Мяне доўгі час цікавілі імёны, якія давалі стараверы дзяўчатам і хлопцам, – яны былі даволі складаныя. Занатоўвала я іх некалькі гадоў. Вось найбольш характэрныя жаночыя імёны: Манапея, Фанасея, Еўдакея, Фявонія, Яўфімія, Хяонія, Домна, Кірыя, Гэнаэфа, Квяцінія і іншыя. Мужчынскія імёны: Галакціён, Луж'ян, Агур'ян, Калікс, Паліціён, Адэсій, Анфім, Еўстафій, Саваціён, Лісафор, Пафнудзій, Іолій, Нуфід, Арэфій, Банон, Харысанф, Авакум, Іпадыст, Мядоній, Імант, Харлампій, Анфілофій і многія іншыя.

Людзі старэйшага ўзросту адыходзяць у свет іншы, моладзь «перамяшалася» ў шлюбам... Каб зусім не зніклі культура і звычкі старавераў, у 2001 годзе пры сельскім клубе вёскі Кубелеўшчына было створанае аматарскае аб'яднанне стараверскай кухні, гульні і абраду «Старообрядцескія страпухі». У яго ўваходзяць каля 10 чалавек, у асноўным гэта дзеці старавераў. Кіруе суполкай Людміла Ананіч. За гады існавання ўдзельнікі аб'яднання сабралі шмат звестак ад мясцовых жыхароў, пад час розных мерапрыемстваў прапануюць стравы, дзеляцца рэцэптамі, расказваюць пра звычкі і лад жыцця, запрашаюць удзельнічаць у абрадавых святах мясцовых старавераў.

І як добра, што кожнай канфесіі на нашай зямлі знаходзіцца месца.

Сувенірныя значкі як адлюстраванне гісторыі горада

Рэч можа шмат распавесці пра саму сябе. Яшчэ больш інфармацыі яна можа даць, калі на ёй нешта намалювана, надрапана ці напісана. Такія рэчы, як манеты, упрыгожанні, зброя, медалі, пазней – маркі, значкі і г.д., заўсёды шмат распавядалі пра сябе і гістарычныя падзеі, з імі звязаныя.

Фалерыстыка – від калекцыянавання, у якім можна вылучыць тры накірункі: калекцыянаванне ордэнаў, медалёў, значкоў. Збіранне значкоў саступае іншым відам з прычыны значна ніжэйшага кошту, выпуску іх у вялікай колькасці, нават на нязначных падзеях, вялікай разнастайнасці і даступнасці шырокаму колу людзей.

Беларусь не з'яўляецца ў гэтым плане выключэннем. Тысячы значкоў былі выпушчаныя ў савецкі час, не так масава іх выпускаюць у незалежнай Беларусі, аднак таксама нямала. Значная частка значкоў прысвечаная гарадам Бацькаўшчыны, прадпрыемствам, дзяржаўным установам, дасягненням у навуцы, разнастайным службам, таварыствам, юбілеям і г.д. Калі ж браць класіфікацыю значкоў па відах, то прыблізна іх можна падзяліць наступным чынам: узнагародныя, членскія, акадэмічныя, памяtnыя, юбілейныя, сувенірныя.

Бадай, адным з самых цікавых відаў значкоў з'яўляюцца сувенірныя, што прысвечаныя цікавым помнікам, значным месцам, гарадам. Беларуская фалерыстыка можа ганарыцца цэлай серыяй значкоў, што распавядаюць пра гарады, аб іх слаўнай гісторыі.

У артыкуле прадстаўленая вузкая тэматыка сувенірных значкоў Крычавы, што адлюстроўваюць гістарычныя падзеі горада. Наш горад – адзін з найстарэйшых у Беларусі. Першае ўпамінанне датуецца 1136 г. ва ўстаўной грамаце смаленскага князя Расціслава Мсціслаўца пад назвай «Кречют». І гэтая дата з'яўляецца агульнапрынятай у беларускай гістарыяграфіі.

Паселішча адыгрывала досыць важную ролю ў палітычным жыцці рэгіёна. Горад доўгі час надзейна абараняў межы Радзімы, што і адлюстроўвае першы з сувенірных значкоў, які б хацелася разгледзець. На ім выява герба горада, які быў дадзены Крычаву разам з магдэбургскім правам.

Важна згадаць падзеі, пры якіх горад атрымаў такое права. Імі стала вайна Рэчы Паспалітай і Вяліка-

га Княства Маскоўскага 1632 – 1634 гг., што адбылася на ўсходніх рубяжах нашай Бацькаўшчыны. Менавіта пад час яе ў 1633 г. адбыўся паход маскоўскага войска на Крычаў. Варожыя атрады здолелі ўварвацца ў пасады і нават, на кароткі час, у сам замак. Вынік паходу чужынцаў быў страшэнны – амальпоўны вывад гараджанаў у маскоўскі палон.

У сувязі з гераічным змаганнем нашых продкаў з маскоўскім войскам Уладзіслаў IV 23 жніўня 1633 г. спецыяльным прывілеем надаў гораду магдэбургскае права. У ім падкрэсліваецца, што права на самакіраванне даецца за адданасць гараджанаў сваёй дзяржаве і з мэтай паляпшэння ўмовай развіцця горада.

Адначасова Крычаву быў дадзены герб, які ўяўляе сабою шчыт барочнага тыпу, у чырвоным полі якога змешчана выява залатога крыжа і срэбнага мяча рукаяткай уніз. Меч і крыж адлюстроўваюць мужнасць і адвагу, годнасць і адданасць абаронцаў горада. Хутчэй за ўсё, чырвоны колер шчыта гэтаксама можа асацыявацца з мужнасцю і адвагаю. Значок даўжынёй 3 см і шырынёй 2,2 см капіюе форму герба і ў сваёй верхняй частцы змяшчае назву горада.

Другі тып сувенірных значкоў мае выяву палаца Пацёмкіна і Галынскіх. На гэтым тыпе адлюстраваны новы этап беларускіх земляў – знаходжанне ў складзе Расійскай імперыі. Крычаў разам з іншымі ўсходнімі землямі ўвайшоў у іншую дзяржаву па першым падзеле Рэчы Паспалітай, у 1772 г. Расійская імператрыца Кацярына II на пачатку 1776 г. падаравала Крычаўшчыну свайму фаварыту – графу Рыгору Пацёмкіну. Паводле індыўідуальнага праекта ў 1778 – 1786 гг. у горадзе будуюцца палац га-

радскога тыпу ў стылі класіцызму. У часы валодання ім шляхціцамі Галынскімі перабудаваны ў стылі неаготыкі. Палац сёння з'яўляецца візітнай карткай горада, бо будынкаў такога тыпу ў Беларусі налічваецца адзінкі. Металічныя значкі з палацам існуюць у двух выглядзях. Першы мае форму так звананага французскага шчыта даўжынёй 2,7 см і шырынёй 1,8 см з надпісам назвы горада ў верхняй частцы на чырвоным фоне і з датай заснавання над заостраным аснаваннем на блакітным фоне ў ніжняй частцы. Другі значок складаецца з дзвюх частак,

.....
Уладзіслаў IV 23 жніўня 1633 г. спецыяльным прывілеем надаў гораду магдэбургскае права. У ім падкрэсліваецца, што права на самакіраванне даецца за адданасць гараджанаў сваёй дзяржаве і з мэтай паляпшэння ўмовай развіцця горада
.....

злучаных металічным колцам. Верхняя частка, даўжынёй 1,5 см і шырынёй 0,6 см, выкананая ў выглядзе чатырохвугольніка чырвонага колеру з лічбаю «850» – колькасцю гадоў існавання горада. Гэта дата дае нам магчымасць устанавіць год выпуску значка – 1986 г. Ніжняя частка акруглай формы змяш-

чае барочны шчыт з выявай у ім палаца на блікітным фоне і найменнем горада над ім. Даўжыня ніжняй часткі значка складае 2 см, як і яго шырыня.

Вытворцы значкоў, прысвечаных гораду, у незалежнай Беларусі змяняюць тэхналогію выпуску і робяць іх з пластыку. Адрозненнем з'яўляецца змененая колеравая гама кампазіцыі французскага шчыта: фон з блакітнага стаў сіні, палац стаў жоўтага колеру, надпіс горада ў верхняй частцы шчыта на светла-чырвоным фоне. Варта таксама адзначыць, што істотным адрозненнем папярэдніх значкоў з'яўляецца беларускамоўны надпіс горада, які ў пазнейшыя часы трансфармуецца ў рускамоўны, што, на мой погляд, змяншае патрыятычнасць сувенірным значкам.

Змяняецца і спосаб мацавання значкоў.

Пры параўнанні двух першых відаў значкоў не толькі іх кампазіцыі адлюстроўваюць розныя гістарычныя падзеі і перыяды, але і форма шчыта значка таксама пра гэта сведчыць. Рэч у тым, што гербы гарадоў у ВКЛ

і Рэчы Паспалітай мелі форму барочнага ці нямецкага шчыта, а вось у часы Расійскай імперыі гарады, што не мелі герба, атрымалі ў спадчыну герб з французскім шчытом, што быў характэрны для расійскай геральдыкі. А гарады, у якіх герб раней быў, за імперскім панаваннем на беларускіх землях усё роўна атрымалі новы герб французскай формы шчыта. Трэба адзначыць значок з дзвюх частак з выявай палаца Пацёмкіна і Галынскіх, які ўяўляе сабой пэўную эклектыку ніжняй яго часткі: будынак адной эпохі, спалучаны з шчытом, характэрным для папярэдняга гістарычнага перыяду.

Такім чынам, значкі гэтаксама, як і медалі з ордэнамі, могуць быць вельмі інфармацыйнымі, распавядаючы нам пра гістарычную мінуўшчыну.

Аляксандр КРЫЖЭВІЧ,
г. Крычаў

Раней мы пісалі пра вандроўніка і краязнаўцу Уладзіміра Цвірко (№№ 7 і 14 за 2016 год). Сёння друкуем другую пераствораную ім легенду.

Легенды вандроўных шляхоў

Цуд у Станькаве

Некалі, можа, стагоддзі таму, на невялічкім пагорку на краі вёскі Станькава стаяла старая каланча з гучным званам. Званіў гэты звон рэдка, але заўсёды па важнай справе: ці сабраць вяскоўцаў на сход, ці паведаміць аб нейкім няшчасці. І вось аднойчы ўлетку, калі ўсе жыхары былі на касьбе, а ў вёсцы засталіся адно толькі нямоглыя старыя і малыя дзеці, у адной хаце пачаўся пажар. Узняўся вецер, і была небяспека, што агонь можа перакінуцца на іншыя хаты, тым больш што яны тады, як і цяпер, стаялі на невялікай адлегласці адна ад адной.

У адной з хатаў непадалёк каланчы засталіся толькі дзядок і яго ўнучка, якой не споўнілася яшчэ і шасці гадоў. Дзядуля не мог хутка дабежы да каланчы, таму ён даручыў гэтую справу свай спрытнай унучцы. Дзяўчынка дабегла

хутка, але зразумела, што пазваніць не атрымаецца: канец вярхоўкі, які быў пры-

вязаны да языка звона, вісеў вельмі высока. Апусцілася дзяўчынка на калені і адбя-

сілля моцна заплакала. А агонь пачаў ужо дабірацца да наступнай хаты. І тут зда-

рыўся цуд: чыесьці пяшчотныя рукі падхапілі дзяўчынку і паднялі над зямлёю так, што яна ўхапілася за вярхоўку. Гэтыя ж рукі пачалі разгойдваць дзіця разам з вярхоўкай, і звон загучаў на поўную моц. Пачулі людзі набат, прыбеглі, патушылі пажар і даведаліся, каму яны абавязаныя выратаваннем. А дзяўчынка расказала, што калі б не прыгожая жанчына ў белым адзенні, з залацістымі валасамі і добрай усмешкай, то сама яна не змагла б апавясціць людзей аб бядзе. Калі ж пачалі дапытвацца, на каго падобная тая жанчына, дзяўчынка паказала на абраз Божай Маці з дзіцем.

Тады вырашылі людзі ўсёй вёскай на месцы каланчы пабудаваць драўляную капліцу ў памяць аб незвычайнай падзеі. А звон з каланчы перанеслі на званіцу капліцы, каб ён яшчэ склікаў людзей і на малітву. Даўно гэта было, няма сведкаў тых падзеяў, і памятае аб гэтым толькі стары, у чатыры абхватывы дуб, што стаіць на пагорку на ўскраіне вёскі.

Уладзімір ЦВІРКО

Пераклад з рускай мовы Лявон ЦЕЛЕШ

Пра што спявалі ў маі

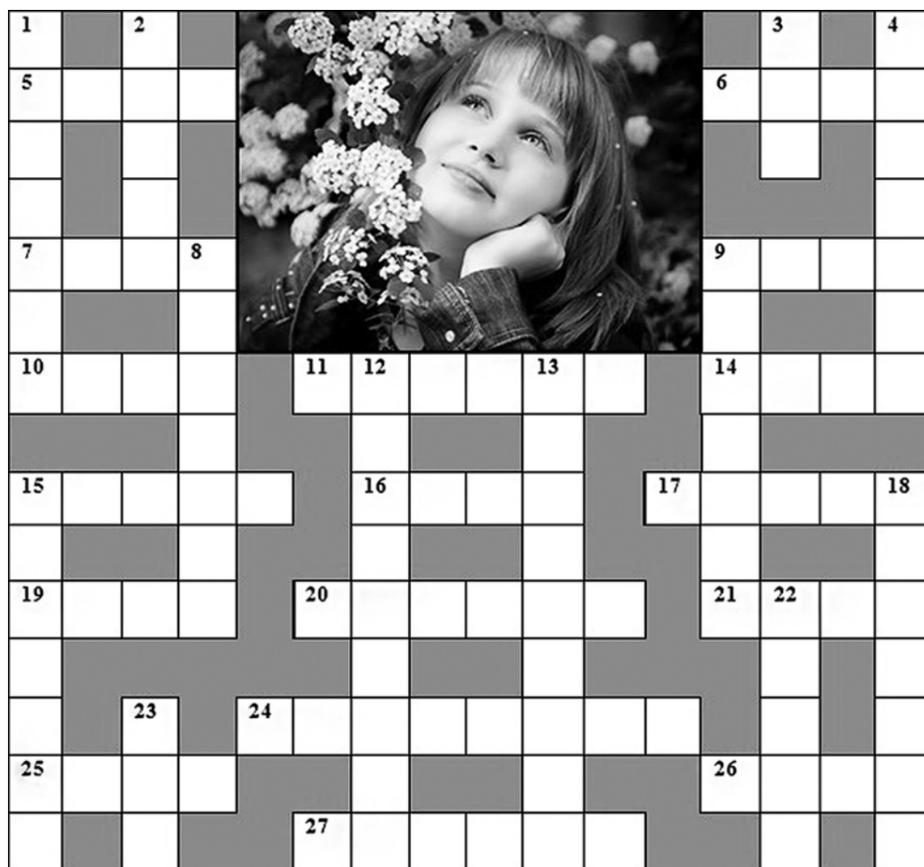
Уздоўж

3. Маладыя расліны, вырашчаныя ў асобных умовах і прызначаныя для перасадкі на грады. 6. «На вуліцы ..., ..., // Пад ... вішні. // Ідуць хлопцы і маргаюць, // Каб дзяўчыты выйшлі» (прып.). 7. Аматырка чытання. 10. «І старая ёлка голасна ўздыхнула: // Лета надыходзіць. // А ... мінула». З верша Веры Вярбы «Пралеска». 12. Трапічнае дрэва, з цвёрдай араматычнай драўніны якога быў выраблены крыж Ефрасінні Полацкай. 13. Бярозавы грыб; настой з яго танізуе і абязбольвае. 14. Роды казы, авечкі. 15. Юр'ева ..., не трэба каням аўса (прык.). 16. Была б ..., а рыба будзе (прык.). 17. Паўднёвая расліна з пахкімі белымі кветкамі. 19. Глыбокі акуп, які капаецца ў напрамку да пазіцыі праціўніка. 21. «Глядзець, як ... цвіце, // Як ландыш – цуд бялюткай цноты». З верша Т. Дзям'янавай «Якія слаўныя дзянькі!» 24. Тое, што і веялка. 26. «Вясна! Вясна! Удалі над краем». З верша П. Труса «...». 27. Чыё поле, таго і ... (прык.). 28. ..., або гаёвы дзед; паводле павер'яў, дух, які сочыць за парадкам у лесе, мае служкамі звяроў і птушак. 29. «Слаўнаму месяцу маю // Славу пяюць ...». З верша А. Астрэйкі «Сонца вясенняе свеціць».

Упоперак

1. «Будзе тут ..., // Будзе тут рабінка, // Будзе клёну горстка, // Будзе і калінка». З верша Янкі Купалы «Перад Сёмухай». 2. Прысвятак беларускага народнага календара, які адзначаўся 28 мая. «Сей агуркі на ... – будзеш насіць мяхом» (прык.). 4. «Каб ты, міленькі, ссінеў, // Як ... сіняя. // Я іду, а ты гаворыш, // Што я некрасівая» (прып.). 5. «Ну, вясна была на ...! // Не, Сымонку не забыць // Той вясны, пары шчаслівай». З паэмы Якуба Коласа «Сымон-музыка». 8. Старажытнаегіпецкі бог Сонца. 9. Сухі марац, мокры май – будзе ... і каравай (прык.). 11. Лёгкі скачок уверх у балетных танцах. 13. У маі два халады: калі ... цвіце і калі дуб распусціцца (прыкм.). 16. Іван ...; прысвятак у гонар апекуна земляробаў, які адзначалі 21 мая. 18. «Красавік – час маланак і ліўняў, // ... – з першым каханнем, сяўбой». З верша П. Панчанкі «Родная мова». 20. «Якія сімпатычныя вяснушкі! // Пра іх пяюць у маі ..., птушкі». З верша М. Малаўкі «Якія сімпатычныя вяснушкі!» 22. Фарба, колер. 23. Грунт каля берага, намыты вадой. 25. «Як вясна прыйшла ў гаі, // Разбудзіла ... // І паклікала ізноў // Птушак з выраю дамоў». З верша Максіма Танка «Як вясна прыйшла».

Склад Лявон ЦЕЛЕШ

Адказы на крыжаванку змешчаную ў № 20

Уздоўж: 1. Госцічак. 4. Кот. 6. Драчона. 7. Хата. 9. Гаспадыня. 11. Золата. 13. Ромб. 14. Сейм. 16. Куры. 17. Стол. 18. Краска. 20. Вечарынка. 24. Маці. 25. Качарга. 27. Дома. 28. Кут. 29. Драўніна. Упоперак: 2. Сваты. 3. Чуні. 5. Траса. 6. Два. 7. Хол. 8. Агарак. 10. Сякерка. 12. Абертон. 15. Малпачка. 18. Комік. 19. СМІ. 21. Чаркі. 22. Ржа. 23. Каша. 26. Бог.

Чэрвень

7 – Беразіно (1501), горад, цэнтр Бярэзінскага раёна – 515 гадоў з часу першага ўпамінання ў гістарычных крыніцах.

8 – Філіповіч Міхаіл Мацвеевіч (1896, Мінск – 1947), жывапісец, графік, мастак дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва, які адным з першых айчынных мастакоў звярнуўся да нацыянальнай тэматыкі, – 120 гадоў з дня нараджэння.

9 – Луцкевіч Іван Іванавіч (1881, Ковенская губ. – 1919), грамадскі дзеяч, археолаг, этнограф, публіцыст, кнігавыдавец, адзін з пачынальнікаў і ідэйных кіраўнікоў беларускага культурна-асветнага і грамадска-палітычнага руху – 135 гадоў з дня нараджэння.

10 – Навуменка Віктар Трафімавіч (1946, Драгічынскі р-н – 2001), тэатразнаўца, даследчык гісторыі Купалаўскага тэатра, творчасці яго акцёраў і рэжысёраў – 70 гадоў з дня нараджэння.

11 – Дакальская Бірута Альфонсайна (1916, Вільня – 1996), актрыса Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы ў 1937 – 1978 гг., якая сыграла ролю Паўлінкі ў аднайменнай п'есе Янкі Купалы больш за 450 разоў, здымалася ў кіно – 100 гадоў з дня нараджэння.

11 – Кашпераў Аляксандр Барысавіч (1946, Мінск), акцёр тэатра і кіно, заслужаны артыст Беларусі, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзеячам культуры і мастацтва (2012), уладальнік прызга Беларускага саюза тэатральных дзеячаў «Крыштальная зорка» (2005) – 70 гадоў з дня нараджэння.

11 – Яльніцкі Канстанцін Васільевіч (1846, Мінская губ. – 1917), педагог-метадыст, асветнік, краязнаўца, аўтар вучэбных дапаможнікаў і падручнікаў па педагогіцы, артыкулаў для педагогічных часопісаў – 170 гадоў з дня нараджэння.

13 – Бабруйскі вандроўны беларускі драматычны тэатр (існаваў з 13.06.1956 па 17.12.1962 г.) – 60 гадоў з часу стварэння.

13 – Антоній Барташэвіч (1726, Віленшчына – 1768), педагог, філосаф – 290 гадоў з дня нараджэння.

13 – Сідарэў Аляксей Аляксеевіч (1891, Украіна – 1978), гісторык мастацтва, даслед-

чык кніжна-тэхнічных асаблівасцяў выданняў Ф. Скарыны і спадчыны П. Мсціслаўца, член-карэспандэнт АН СССР, заслужаны дзеяч мастацтваў Расіі – 125 гадоў з дня нараджэння.

14 – Маслан Ісаак Яфімавіч (1921, Мінск – 1996), мастак-афарміцель, графік, заслужаны работнік культуры Беларусі – 95 гадоў з дня нараджэння.

15 – Мікола Гіль (сапр. **Гілевіч Мікалай Сымонавіч**; 1936, Лагойскі р-н), пісьменнік, перакладчык, журналіст – 80 гадоў з дня нараджэння.

15 – Жураўкоў Фёдар Мікалаевіч (1926, Дубровенскі р-н), жывапісец, які працуе ў станковым жывапісе ў жанрах карціны, партрэта, пейзажа, нацюрморта, – 90 гадоў з дня нараджэння.

15 – Зарэмба Мікалай Іванавіч (1821, Віцебская губ. – 1879), музычны тэарэтык, педагог, кампазітар – 195 гадоў з дня нараджэння.

15 – Каравайчык Павел Гіляравіч (1896, Любча – 1937), літаратуразнаўца, крытык, публіцыст, член-карэспандэнт Інбелкульты – 120 гадоў з дня нараджэння.

16 – Лукас Дзмітрый Аляксандравіч (1911, Літва – 1979), кампазітар, педагог, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 105 гадоў з дня нараджэння.

16 – Хрусталёў Уладзімір Якаўлевіч (1896, Расія – 1954), жывапісец, аўтар жанравых кампазіцыяў, партрэтаў, пейзажаў, педагог – 120 гадоў з дня нараджэння.

17 – Сірата Мікалай Васільевіч (1941, Украіна), баяніст, дырыжор, кампазітар, аранжыроўшчык, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

17 – Яроменка Мікалай Мікалаевіч (1926, Расія – 2000), акцёр тэатра і кіно, народны артыст Беларусі і СССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1988) – 90 гадоў з дня нараджэння.

18 – Валовіч Міхаіл Казіміравіч (1806, Слоніміскі р-н – 1833), рэвалюцыянер, сацыяліст-утапіст, удзельнік паўстання 1830 – 1831 гг., грамадскі дзеяч – 210 гадоў з дня нараджэння.

18 – Кобрынскі ваенна-гістарычны музей імя А.В. Суворава (Кобрын; 1946; адкрыты для наведнікаў у 1948 г.) – 70 гадоў з часу заснавання.

У тэатры «Зьніч»

У чэрвені тэатр «Зьніч» запрашае маленькіх глядачоў на лялечныя спектаклі, якія будуць пачынацца ў 10.30.

8 чэрвеня ў тэатры чакаюць глядачоў лялечнага мана-спектакля «Пра ката Сафрона і пеўніка Андрона» паводле п'есы Лявона Мікіты. Пра прыгоды ката Сафрона і яго сяброў – пеўніка Андрона, котку Нюсю, мышку Яначку, Сароку-белабоку і верабейчыка Ерамея раскажа выканаўца Леанід Сідарэвіч.

9 чэрвеня на сцэне лялечны манаспектакль «Граф Глінскі-Папялінскі» паводле п'есы Артура Вольскага. Незвычайную гісторыю, што адбылася з хлопчыкам Марцінам і катом Максімам, распавядзе аўтар сцэнічнай версіі і выканаўца спектакля Вячаслаў Шакалідо.

14 чэрвеня будзе ісці манаспектакль Сяргея Кавалёва паводле вершаў Кармэн Барнос дэ Гаштольд «Маленькі анёлак». Дзеці даведваюцца пра падарожжы анёла-алекуна забытых жывёлаў, якога Бог спусціў на зямлю адшукаць самую няшчасную істоту. Выканаўца – Раіса Астрадавіна, рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева.

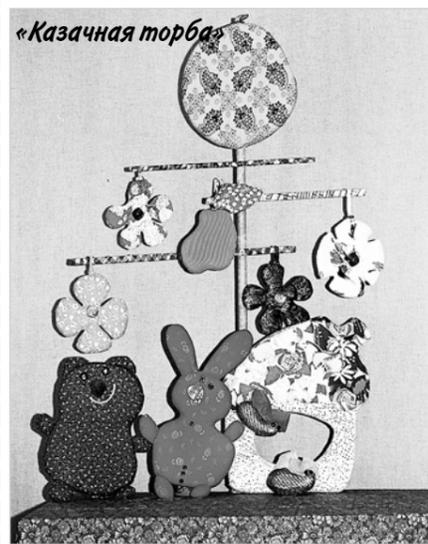
15 чэрвеня на сцэне дзіцячы манаспектакль-сустрэча «Вясёлая каруселя» паводле самых цікавых твораў Артура Вольскага ў выкананні за-

служанай артысткі Рэспублікі Беларусь Ларысы Горцавай. Музычнае суправаджэнне Дар'і Неўмяржыцкай.

21 чэрвеня цікаўныя глядачы лялечнага манаспектакля «Дзівосныя авантуры паноў Кубліцкага ды Заблоцкага» па п'есе Пятра Васючэнка і Сяргея Кавалёва выправяцца ў падарожжа разам з выканаўцам Вячаславам Шакалідо. Рэжысёр-пастаноўшчык спектакля – Галіна Дзягілева.

22 чэрвеня дзетак запрашаюць на лялечны манаспектакль-гульнію «Казачная торба», аўтар і выканаўца якога – Леанід Сідарэвіч.

Спектаклі праходзяць у тэатральнай зале Культурнага цэнтру касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: 331-75-53.

«Казачная торба»

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ОРДА Напалеон (11.02.1807, в. Варацэвічы Іванаўскага р-на – 26.04.1883) – піяніст, кампазітар, педагог, музычны пісьменнік, мастак. Творчасць звязаная з мастацкім жыццём Беларусі і Польшчы. Пачатковую музычную адукацыю атрымаў у бацькоў.

У 1823 г. паступіў у Віленскі ўніверсітэт, з якога ў 1827 г. выключаны за ўдзел у паўстанні 1830 – 1831 гг. (належаў да тайнага студэнцкага таварыства «Заране»). Пасля задушэння паўстання эміграваў у Францыю, дзе ў 1833 г. удаканалнаваў майстэрства ігры на фартэпіяна ў Ф. Шапэна; у 1838 г. выдаў «Альбом твораў польскіх кампазітараў» (даход ад выдання прызначаўся на дапамогу бедным суайчыннікам), свае творы для фартэпіяна (паланэзы, вальсы, мазуркі), ухваленыя Шапэнам і Ф. Лістам, а таксама рамансы і песні на словы С. Вітвіцкага і Адама Плуга. У сярэдзіне 1840-х гг. Орда – дырэктар Італьянскай оперы ў Парыжы; там жа атрымаў мастацкую адукацыю ў студыі П. Жэрара. З 1856 г. на радзіме, жыў у Варацэвічах, у 1862 – 1863 гг. у Гродне, потым на Валыні, быў хатнім настаўнікам музыкі.

Найлепшыя музычныя творы Н. Орды, асабліва паланэзы, вылучаюцца маштабнасцю, віртуозным стылем, меладычнасцю, драматызмам, разнастайнасцю і багаццем фактуры; аднак у некаторых творах пераважае песенны, лірычны пачатак.

у паланэзах назіраецца імкненне да «паэмнасці», што характэрна для эвалюцыйнага жанру ў сярэдзіне XIX ст. Аўтар «Граматыкі музыкі» (выд. у Варшаве ў 1873 г.), высокая ацэненай С. Манюшкам.

Орда шмат падарожнічаў па Беларусі, Украіне, Польшчы і Літве, рабіў замалёўкі мясцінаў, звязаных з жыццём вядомых людзей, і архітэктурных помнікаў. Вылучаюцца ягоныя архітэктурныя замалёўкі (больш за 200 па Беларусі), выкананыя алоўкам, сепіяй, акварэллю. Сярод іх віды вёсак («Жукаў Барок»), гарадоў Гродна (больш за 20 малюнкаў), Віцебска, Полацка, Магілёва, Мінска, Пінска, Навагрудка, Нясвіжа, Камянца, Чашнікаў, Сяна і гарадскіх пасёлкаў Камянец, Свіслач, Друя ды інш. Гістарычную каштоўнасць маюць замалёўкі Камянецкай вежы, Горы-Горацкага земляробчага інстытута, замкаў у Крэве (Смаргонскі р-н), Гальшанах (Ашмянскі р-н), Геранёнах (Іўеўскі р-н), Міры (Карэліцкі р-н), Смалянах (Аршанскі р-н), Навагрудку, Пінску, дома-крэпасці ў Гайцёнішках (Воранаўскі р-н), сядзібаў і палацаў у Гродне, Дзярэчыне (Зэльвенскі р-н), Завоссі і Паланэчцы (Баранавіцкі р-н), Убелі (Чэрвеньскі р-н), Мядзвядцы (Карэліцкі р-н), Хальчы (Веткаўскі р-н), Навошы (Гродзенская вобл.), Туганавічах (цяпер в. Карчова Баранавіцкага р-на), Скоках (Брэсцкі р-н), Раманаве (сучасная в. Леніна Горацкага р-на), Закозелі (Драгічынскі р-н), Моладаве (Іванаўскі р-н), Дукоры (Пухавіцкі р-н), Жамыслаўлі (Іўеўскі р-н), Ружанах (Пружанскі р-н),

Снове (Нясвіжскі р-н), Жылічах (Кіраўскі р-н), Станькаве (Дзяржынскі р-н), Прылуках і Астрашыцкім Гарадку (Мінскі р-н), Высокім (Камянецкі р-н), Бешанковічах, Лагойска, Гомелі, Нясвіжы, Пружанах і інш., помнікаў культуры даўдзіста: Сафійскага сабора і Спаса-Ефрасіннінскай царквы ў Полацку, царкваў святых Барыса і Глеба ў Гродне, Навагрудку, манастыроў Ляшчынскага пад Пінскам, базыльянскага ў Жыровічах (Слоніміскі р-н), Траецкага ў Слуцку, кляштару ў Смільвічах (Чэрвеньскі р-н), Полацку, Нясвіжы, касцёлаў і калывінскіх збораў у Ішкалдзі Баранавіцкага, Гнезна Ваўкавыскага, Койданаве (сучасны Дзяржынск), Фашчаўцы Шклоўскага, Сар'і Верхнядзвінскага, Дзярэчыне Зэльвенскага, Варнянах Астравецкага, Ружанах Пружанскага, Жалудку Шчучынскага р-наў, Свіслачы, Кобрыне, Іванаве ды інш. Малюнкі вылучаюцца дакументальнасцю, маюць вялікую каштоўнасць для гісторыі архітэктуры. Вялікая колькасць малюнкаў Н. Орды зберагаецца ў Нацыянальным музеі ў Кракаве (Польшча). Паводле яго малюнкаў і акварэляў у 1873 – 1883 гг. створаныя (мастак А. Місуроў) і выдадзеныя ў Варшаве літаграфіі (260 графічных аркушаў у 8 серыях). На пачатку XXI ст. у Беларусі ажыццёленае выданне некалькіх альбомаў, што грунтуюцца на працах Н. Орды, паштовага блока.

Працуе музей Н. Орды ў в. Варацэвічы, у г. Іванава пастаўлены помнік.